„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 нов. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже.“

БРОЈ 118. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 6. (18.) ОКТОБРА. 1874. ГОДИНА IX.

НОВ ПРЕДЛОГ САБОРСКОГ УСТРОЈСТВА.

Tanta molis erat — толике је муке стало, и стаје, да се створи то кобно „устројство српског народног црквеног сабора.“

На томе је радио сабор од год. 1870 и дорађивао сабор од год. 1871.

Министар Паулер одписом својим од 7 јуна 1871 бар је то у првобитном саборском устројству нашао, да су „сви предмети, који спадају у делокруг једног црквеног сабора, тачно изређани.“

Кр. повереник Хубер пак својим одписом од 3. окт. о. г. налази, да у старом устројству „делокруг сабора, а још више његовог одбора тачно установљен и окружен није“, и да се у њему неналази „нужна прецизност, јасност, и прави логични ред у нужној мери,“ због чега упућује сабор, да место „нови модификација, које би тешко довеле до повољног резултата, потруди се, да сасвим новом редакцијом уредбе за устројство сабора исту како по садржају, тако и облику тако удеси, да се примати може.“

Тиме је ваљало утрти пут „сасвим новој редакцији“ из владиног круга, коју је др. Максимовић саборском одбору петнаесторице поднео одма први дан, и у првом тренутку, пре сваког преодног саветовања, рекав, дај е од кр. комесара истина „провокаторно“ и „неполитично“ било, казати у одпису горепоменуте речи о старом устројству, али да исто устројство заиста нема, „логичног реда“ и да „неваља“, иштући да се његов предлог одма узме за основу даље специјалне расправе одборске.

Одбор за први ма одбије тај захтев, и давши прочитати тај „нови предлог“ упути се без обзира на то у претрес најпре синодски, па онда владини примедаба на старо устројство, упоређујући исте са дотичним чланцима старога устројства, и до петка у вече обележи основе, по којима би одношај сабора према синоду и државној власти уредити, односно дотичне спорне тачке изменити, исправити или допунити ваљало.

Предлагало се, да пододбор један измене и допуне са старим устројством, и са обзиром на „нов предлог“ у склад доведе, па да таку редакцију одбор узме на коначни претрес — но то се одбије, и место да се као што је с вечера остало, сутра дан старо устројство чита од тачке до тачке, и да се с тим упоређују односне тачке новог устројства, наједанпут се са 7 противу 4 гласа реши: да се „ново устројство“ узме за основу специјалне расправе одборске, уједно се даље саветовање ради промишљања одложи од суботе до понедељника ујутру, које би време довољане било за радњу пододбора, и по томе складне редакције.

Пештански листови раструбише на све четири стране: како је старо устројство забачено, а по „садржају и облику ново“ узето за основу специјалне расправе.

Изишао је дакле на видело прави смисао, и значај комесарових речи: да старо устројство нема логичног реда“. Ваљало је с једне стране мађарској, и осталој страној публици показати: да угарска влада старом устројству бар у неспорним тачкама одобрење није изината, или из каквог политичног рачуна ускратила, него с тога, што он „одњуд“ ваљало није, што је било без „логичног реда“, и да по томе конгреси српски од године 1870 и 1871 ни су знали, шта и како раде; с друге пак стране ваљало је да нов сабор од год. 1874 сам дезавујише сабор од г. 1870 и 1871. и по томе и странку народну, из које је онај потекао; да прекине нит солидарности са оним сабором, и континујитета — скопчаности — са пређашњим устројством, и да се бар страном свету учини: да су са „новим обликом“ устројства и сабор, и странке на сабору „нов облик“ добили.

Начин, којим је износилац новог предлога нека нова определења свог предлога заступао, и као неки „ad latus“ ово, и оно представљао као нешто, што је „максимум“ од стране владе, што се „мора примити“, ако се хоће да дође до устројства, и мира, наишао је и у одбору, и у посланика, који су као слушаоци учествовали, на грдни „резенс“ одпор.

Но није нам намера, сад говорити о томе, као и о посљедицама, што би се из таког поступка породиле, да виши обзир на ствар народну није стишао таласе узбуђени осећаја; ствар је заглађена с тим, што у извештају стоји: „да је (одбор) у погледу главни начела, строго придржавајућих се пређашњим саборима положене основе за тим тежио, да у изведењу ти начела доведе у склад захтеве владе, односно синода, са користи народа.“

Атентат, покушај споља учињен на достојанство пређашњег конгреса, на непрекидност и јединство народне странке одбијен је — народна странка показала је да и у „новом облику“ устројства проведјава дух једне и исте народне странке, која је створила и устројство од г. 1870 и 1871.

Но „нов предлог“, и то не само одбора, него и самог предлагача, није ни самим обликом „нов“, и битно различан од старога, као што се то на први поглед чинило, или изнело. Неки су чланци старог устројства изостали, од који бар неки свакако спадају у устројство сабора; неки су испреметани; неки изменути, или допуњени, као што је то у одбору и без тога, ако и не свуда и у истом смислу учињено било. Што се тиче „ф мозног“ прекора, да у старом устројстројству није било „логичног реда,“ то се сва та „нелогичност“ своди на то: да је у првом чланку старог устројства уз дефиницију (опредељење): шта је конгрес? означен, и као што Паулер каже, „тачно изређан“, делокруг сабора, што би иначе требало да дође после чланака о саставу сабора; но ни други подобни статути нису систематични у распореду; тако у католичком предлогу статута уз дефиницију: шта је католички конгрес? уједно и без саме интерпунктације, или алинеације стоји: „да се исти држи сваке године“, што је систематски „нелогично.“ И сам нов предлагачев предлог пао је у исту погрешку, спојив с дефиницијом сабора такође и определење о његовом делокругу у обште, што је одбор исправио, те бацио онамо, где му је по новом „логичном реду“ место.

Да прођемо сад у кратко стварне разлике у разним предлозима устројства.

Да избегнемо опетовања у обележењу, ми ћемо разумевати: под „саборским“ предлогом старо изправљено устројство од год. 1871. под „предлагачким“ Максимовићев, под „одборским“, у данашњем листу саобштени одборски предлог.

У предлагачком предлогу нема помена о „народним привилегијама“, што „Уг. Лојд“ особито похваљује, нема ни позива на 27. чл. зак. од год. 1790. који те привилегије узакоњава, и који је заједнички темељ Србима у обема краљевинама, него само позив на „аутономна“ права, којима се темељ не каже, и на IX. чл. од год. 1868. дочим се одборски предлог на све то позива, а и из одборског предлога изостао је позив на „стародавни обичај и народно-црквене установе,“ и — horribile dictu! — изостао је и сам назив „српског народа“, а место тога се спомињу „Срби православне вере“ — дотле нас је дотерала политика новог „логичког реда.“

Из оба нова предлога изостала су определења, која по нашем мишљењу нарочито спадају у саборско устројство, као што су чланци старога устроства: V. да „чланове сабора како световног, тако и свештеничког реда бирају свештенички и световни бирачи заједнички“; чл. VI. и VII. о томе, колико и који посланика из које дијецезе долазе на сабор; чл. XIII. о томе: ко може бити члан сабора. Овог последњем члана нема ни у изборном реду, а и они први и ако су у изборном реду, тамо су доспели само зато, што се сумњало, да ће влада устројство потврдити, те су дотична определења пренешена такође и у изборни ред, да се осигурају, а како се иста не односе толико на „начин бирања“, него на „састав сабора“, то јим је у устројству сабора право место, и треба да у њему остану, једно што иста нико неоспорава, друго што нема опасности, ако би влада иста збрисала, јер остају у изборном реду као законито правило, а треће, што у устројству потрђења имају јачег темеља, јамства дуже трајности, јер се изборни ред простом већином гласова, а саборско устројство тек с две трећине гласова променити може; а да ји има, који једва чекају, да се опет разврге „заједничко “бирање свештенички и световни посланика, то је извесно. За то и опет: неполитизујмо много у том, него повратимо те чланке на своја места.

По предлагачком предлогу мандат би посланика трајао шест година дана, по обим другима три године дана.

Оба нова предлога имају ово определење: „у случају ако Њ. В. жели вршити право свога највишег надзора преко (у предлагачком: са интервенцијом) кр. повереника, неможе овај утицати у расправе саборске, и у донашање закључака“. О комесару нема помена у старом устројству, и свакако је чудно, у устројству говорити о „краљевском“ комесару, кога је и назив остатак из оног феудалног времена, кад је краљ сам, без одговорни министра вршио државну извршну власт, и која и данас значи неку изузетну ванредну власт,“ која превазилази круг самога надзора државног, и у себи и више нешто, и тако рећи „неуставно“ садржава; најпосле кога ће бар назив данас сутра у уставној држави и парламентарној владавини престати морати.

Да државна власт своје право врховног државног надзора може и непосредно изасланством повереника вршити, то ми нити смо порицали, нити порицати можемо; али неби било нужно, па ни целисходно, о томе у устројству сабора што установљавати, па би се онда разумело, да повереник таки у и према сабору не би имао други положај него који је излив врх. надзора државног, нарочито према оваким црквено-автономним телима, као што је наш конгрес. Но ако се бар не владиног, него народног „спасења ради“ хоће што да установи ради ограничења комесара у сабору, то је онда узка та граница, јер осим „расправљања, и закључавања“ има много шта, у што комесар не треба да се може мешати, ако ће да буде „слободе сабора,“ и црквено народне автономије.

Ако се дакле шта хоће, то би овако требало: „Ако би Њ. Величаство у државним разлозима побуде нашло, да право највишег државног надзора врши уставним изаслањем повереника, то ће овоме пристојати достојно место на страни саборског председништва; но положај његов према сабору бити ће оне природе, као што собом доноси задатак врховног државног надзора у односу према црквеном автономном органу; и по томе повереник не меша се у отварање и закључење сесија или седница саборски, у председавање, пословање, пословни и дневни ред, у течај расправа, и донашање закључака сабора. У обште повереник Њ Величанства или владе му саобраштава са сабором путем саборског председништва.“

Ново је дошло у одборски предлог: да кад би (из какви год неодклониви узрока) сабор био распуштен, нов се најдуже за три месеца дана сазвати има, и да сабор одређује свој дневни ред.

Најзнатнија је промена према старом устројству у погледу саборског председништва. Напуштено је становиште тако рећи изкључивог председништва световног председника од год. 1870 и половног, и због смесе спољни и унутрашњи црквени ствари неопредељивог председништва истог председника од 1870; патриарху-митрополиту уступљено је председништво у свему, и одбор се сам задовољио са подпредседништвом из световног реда. Из разлога, који је сабор од г. 1870 осим начелности, нарочито с гледишта целисходности побудио, да установи изборно председништво, предлагано је у одбору и то: да се установи, да подпредседник и онда замењује председника, кад овај злонамерно неби хтео саборске седнице држати. Свакако би у том погледу ваљало каква јамства установити. Можда би бар то казати ваљало, да је подпредседник властан, у случају кад би председник сабора из неосновани разлога опирао се, седнице сазваног сабора држати, исту заказати на ту цел, да сабор противу тога законитим путем лека тражити може; исто трко еа је подпредседник властан, сабор на сам редовии, или од сабора у напред, срочени ванредни састанак уз пријаву Њ. В. сазнати, и томе представити, кад председник из неосновани разлога једно или друго преко рока, и без препреке од стране државне власти то пропустио или одрицао.

Што се тиче делокруга сабора, што је управо главно, и „камен спотицања“ тај је у свима предлозима у суштини исти. У новим предлозима исти је у толико „прецизнији,“ што је више „спецификован;“ тога се сабор од год. 1870. и 1871. навалично, а не из незнања клонио, баш зато, да не изазове сукобе, да остави пракси извађање појединости из постављени главни начела, јер млога казујистика у закону често је по само начело закона опасно Међутим кад се желило, учинило се: „аналисан“ је, или ти већма је „прецизован“ делокруг сабора. У овом облику шиљци су према јерархији још већма изоштрени, а према влади је стешњен делокруг у толико, што се изрично установљава „одобрење држарне власти и за уредбе, или одлуке, која би се највише знања ради државној власти подносити могле.

У чл. XIX. ставвак под а.) остао је онакав као што је у предлагачком предлогу, већином једнога гласа владике Живкквића.

Мањина је предлагала; да сабор о броју и обсегу парохија и протопресвитерата може решавати и без саслушања синода, што је то скопчано са уређењем парохија и протопресвитарата, које по ставци под в.) спада искључиво сабору. Предлагачев ставак под а XIX. чланка битно је исправљен од одбора, іер је исти онде гласио овако: да сабор доноси уредбе о управи, и употребљењу нрквено-народни добара — овамо рачунајући и манастирска добра — фондова, и фундација у границама основне цели и воље основатеља.“ У одборском предлогу пак стоји: да сабор донесе уредбе и одлуке „о управи, контроли, и употреблењу црквени народни добара, овамо рачунајући манастирска добра, фондова и фундације, са погледом на основне цели, као што је и у саборском закључку од г. 1865. одобреномкр. уредбом од г. 1868. одређено.“

Иначе би „основне цељи и воља основатеља“ могле направити сабор и његове управне и надзорне органе само слугама цели, које немају ништа сродно с народном просветом.

Разлика је такође између оба нова, и старог статута, што су сад изостављени чланци о начину избора митрополита. На то је већ одпре мишљено. Битнија је разлика, што се у старом устројству сабору присваја право избора владика, а сад је учешће сабора сведено на утицање у избор митрополита, чега ће се начин такође особеним статутом одредити. Било је у одбору сепарат-вотума, да се то утицање у самом устројству јасније обележи, и то: као кандидапија тројце, и то средством оног црквено-народног органа, што га сабор одреди; но и сами неки одључнији чланови одбора и сабора налазе за целисходније, да се то у данашњим околностима „не прецизује“.

У нове предлоге уврштено је и то: да главног школског референта потврди Њ. В. а епархијске референте влада. Зашто? Каже се зато, што је то тако у „рескрипту“ од год. 1868. и у привременом уређењу епархија. Дакле нема стварног разлога, него формалног, што лежи у прецеденсу. Но ако је ц. комесар год. 1865. то право освојио, и ако је „привремено“ морало бити при-

зрења, то из тога несљедује, да се зато и сада повлађивати мора у наточ праву и интересу народа. Искусили смо, како је државна власт злоупотребила то своје „освојено“ право. Сад му нема места, а најмање у устројству сабора.

Битна је разлика између предлагачевог предлога, и предлога како пређашњег сабора, тако и садањег одбора у погледу састава саборског одбора. По првоме одбор би био од 7. чланова, и била би у њему два епископа, и то које епископат бира, којима би два свештеничка члана само заменици били, и четири световна. По обим другима одбор је од 9. чланова, 4. духовна и 5. световни, са разликом, што по новом осим митрополита ваља да је и један епископ у одбору. Даља је разлика, што се половина свештенички и световни чланова бира по краљевинама.

Што се тиче делокруга одборског, то исти у новим предлозима није прецизнији, него у старом, само што му је делокруг распрострт и на управу народни фондова, и по томе и на постављање дотични чиновника. Пређашњи је сабор имао ту мисао, да саборски одбор у погледу администрације одржи чисто као надзорни и контролни огрган. Сумњамо, да ће бити добит, што би одбор постао и управом народни фондова. Тим, и што се исти одбор означује такође као „надзорни орган“ над манастирским добрама, као да се на то циља, да се непостави друга каква администрација, и руковање манастирски добара, него да остану, који су, а одбор само да има надзор. То је становиште „рескрипта“ од год. 1868.

Било је у одбору сепарат-вотума, који би желили одбору очувати делокруг чисте контроле, и можда још постављања чланова управе за нар. фондове и црк. нар. добра. Има и ти мишлења, да одбор, ако ће већ бити нека „управа“, буде такође и последња инстанција над административним одборима епархијским црквено-административним стварима.

Ако још додамо, да је одбор у нов предлог свој уврстио определење из пословника: да су саборске седнице јавне, то смо скоро изцрпели разлике између појединих предлога.

И тако у главном нема разлике између старог и новог устројства сабора, и све клицање пештанског „Израјиља“ у том погледу пука је и таштa самообмана.

Колико желимо, да се саборска расправа о устројству брзо сврши, ипак се надамо, да то неће сметати, да се још неке мане устројства изправе.

Ако пак „Уг. Лојд“ налази, да је ново устројство, које се од старог скоро једино у погледу саборског председништва битно разликује, такође тако, које проведјава „дух умерености и помирљивости“, то ћемо се томе радовати и ми, који исто држимо за истоветно са старим, и надаћемо се тим више, да ће исто, као што поговарају, за 8—10. дана одобрено бити.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Тајмс“ доноси писмо, у ком се описује жалосни положај турских поданика, који пређоше из мухамеданске вере у хришћанску. При том се навађају отворено уговори, који су закључени између турске и јевропских државе. Неколико година пре кримског рата, вели се у писму, јевропски кабинети беху узбуђени извешћем о казни становника неког из Арменије, који се је одрекао мухамеданске вере хотећ ступити у хришћанску. После строгих представака порти у име тог догађаја, обећао је свечано султан инглеском посланику, да се подобни факти не само не ће од селе понављати, но да ће се сви хришћани непрестано користити особитом заштитом турске владе у турској држави. После кримског рата издаде султан познати „Хати-Хумајун“, којим је потврдио слободу вероисповедања у целој турској царевини. Но та свечано задана обећања ипак су се нарушавала, а данас поједини подобни случаји прешли су у јавно гоњење мирни људи, који се изврговавају робовању, прогонству, насилничком „вербовању“ у војску, лишењу иметка, разлазу с породицом, једино за то, што неће да се одреку хришћанства па да пређу поново у веру мухамеданску. Радећи тако, вели дописник, турска влада не распаљује само тим фанатизам верозаконски међу становницима већ нарушава све принципе човечности и наравствене слободе а наноси уједно и удар узајамном поверењу влада, које склопише из међу себе. Инглеска, Француска а нарочито Аустрија као учесници при „Хати-Шерифу“ обвезани су морално да принуде Турску да тај начин заступања измени. Инглески министар иностраних дела послао је већ енергичну представку турском кабинету; херцог Деказ изразио се не давно, у име владе француске, ма да су уговарајуће стране при закључивању уговора о миру обвезале се особитим чланком, да ће се уздржавати од сваког мешања које би имало циљ да се она обећања остваре, које Турска на се примила, — ипак у том условљу не садржава се, да је Порти допуштено да неиспуни одређена обећања. Но не обзирући се на те појаве турски христијани непрестају бити гоњени, говори Кореспондент. Таково стање ствари показује, да је нужно да европски кабинети што енергичније поступе. На крају писма говори се о томе, да се многи становници из разних крајева Европе и Америке спремају, да поднесу султану колективну адресу с том намером да приволу турску владу на боље поступање са хришћанима поданицима турским. Међу онима који подписаше ту адресу налазесе имена многих архијепископа, многих чланова енглеског парламента, име Лордмајора и др.

Гарибалди је пред изборе нове за комору депутирску издао овај манифест.

Бирачи! Колегије су сазване, сваки поштен талијанац, сваки отац, сваки занатлија, који своју децу воле, свако срце, које за нашу земљу бије свако друштво, које није каква заклета секта против слободе и ово груде земље, која је толиким мученицима освећена, мора у овој свечаној прилици сву мрњу, све партајне интересе уђуткати, и једнодушно изборној урни приступити, да даде свој глас на таке људе, чиј је приватан и јаван живот, исто као светлост, која ову нашу Италију оживљава.

Италију! . . . . . ову Италију, којој толики народи за њено небо завиде завиде јој за плодност њених њива за усталачки дух њених житеља који за неколико година оно задобише, за чим стотинама година тежише: њено јединство — и шта јој смета, да неможе да великом буде, да респектована буде? Ко је бацио у ту бездну несреће? Изрека, која је јавно у парламенту речена: „да влада није принцип него једна странка.“ С тога је корупција међу публицистама, корупција у плебисциту, у изборним колегијама, у комори, међу министрима, у судовима међу чиновницима, у војсци, у марини; корупција у подузећима у уговорима, у друштвама, у банкама укратко у сваком послу и занату код сваке власти. Она је постала системом владавине. Свака пређашњим тиранима продата душа покренута је и од шпионаже подпомогнута, потпомогнута клеветом која је брутална сила оних министара, који над нама већ двадесет и шест година владају. Отуд претеран порез, отуд нема краја у продаји државних добара отуд осиромашење масе и занатлијски породица, с тога је лична слобода на ђубре бачена, а овладала самовоља сбира и чиновника без и једне сенке правичности. То је оно, докле нас је довела проклета фраза, да је влада партаја а не принцип. Да буде опет сваком светао принцип, за који је свуда толико мученика било, мора се та гомила наметника очистити, која као мрави у кошњици, мед и восак односи а само труле развалине и пепео за собом оставља.

Ја бих вам казао, ко су они, ко су били и одкуд су дошли, али ја бих морао моје перо јако у трице замочити, а то ми се неможе. Доста то кад вам рекнем, обазрите се по њиховој прошлости, и ако ви нисте ништа више него слепи, ако нисте ништа више него сулуди, ако нисте ништа више него кукавице, то их не дижите вама на чело. Шта се надате ви од њих? Финанцијској равнотежи, обрани земље, слободи. Ej ви обманути! Јест ако их наново изаберете наново себи несрећу спремате. Ви сте то видили! Јунаци, неустрашими (у овој свечаној епохи) чаме у тамницама као злочинци, и ипак њихов живах беше живот у жртвама, живот заборава на самог себе, живот бедан. Бирачи! Погледајте на њих, на њихове породице, то вам је дужност.

Г. Гарабалди.

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА ПЕТНАЈСТОРИЦЕ
којим је поднешен предлог о саборском устројству.

Славни саборе! Одбор петнајсторице, који је изаслан саборским закључком од 25. септембра о. г. бр. 84. са задатком, да на основу устројства срп. нар. црк. сабора, као што је састављен саборима од год. 1870. и 1871. и према примедбама, што су међутим учињене од стране уг. кр. министарства богочасти и јавне наставе и архијерејског синода приуготови предлог о устројству срп. нар. црк. сабора за расправу саборску обавио је свој посао и има част свој предлог у прилогу под „славном сабору поднети. —

Из овога предлога увериће се славни сабор, да је у погледу главних начела, строго придржавајући се пређашњим саборима положене основе за тим тежио, да у изведењу тих начела доведе у склад захтеве владе односно синода са користи народа.

Пошто је одборски предлог у целини својој резултат заједничког рада свих чланова одборских и према томе, што су поједини чланови одборски имајући засебно мнење при неким тачкама задржали себи право, да своје гледиште обележе и у сабору предлаже одбор:

Да се одборски предлог о устројству срп. нар. црк. сабора прими за основу специјалне расправе саборске.

Из седнице одбора петнајсторице држане у Ср. Карловцима 4. окт. 1874. Стеван Бранковачки с. р. председник др. Ника Максимовић с. р. известилац одбора.

ПРЕДЛОГ ОДБОРА ПЕТНАЈСТОРИЦЕ
за устројство српског црквеног народног сабора.

На основу аутономних права Срба православне вере у обсегу митрополије и патријаршије српске, припознатих краљевским привилегијама узаконјеним законским чл. XXVII. од год. 1790 и ујамчених зак. чл. IX. од год. 1868, установљава се уз највиши надзор, који његово Величаство уставним путем врши, ово устројство српског народног црквеног сабора.

Чл. I.

Српски народни црквени сабор је заступство Срба православне вере у обсегу патријаршије и митрополије српске у стварима цркве, школе, просвете у обште, наставних и добротворних народних завода и заклада, српских народних фондова, манастирских и других црквено-народних добара.

Чл. II.

Српски народни црквени сабор има 75 посланика, и то 25 од свештеничког, а 50 од световног реда, који се бирају по изборном реду саборском.

Архиепископ карловачки, митрополит и патријарх српски и дијецезани епископи чланови су сабора по свом достојанству.

Чл. III.

Посланици бирају се на три године. Мандат на међувремено упражњено место изабраних посланика истиче у једно исто време, као и других првобитно изабраних.

Чл. IV.

Напутци од стране бирача невежу посланике.

Чл. V.

Сабор пресуђује правоваљаност избора саборских чланова и по том сабор је властан повереника свога изаслати, да извиди околности, које му је знати нужно за пресуђивање ваљаности избора.

На захтев повереника политична власт даће му потребну рукопомоћ.

Чл. VI.

Саборски посланици имају дневницу и накнаду путних трошкова, како то сабор одреди.

Чл. VII.

Српски народни црквени сабор састаје се редовно сваке треће године, и то у време између ускрса и духова, а ванредно по потреби, коју и сабор може определити.

Седнице саборске трају редовно шест недеља.

Чл. VIII.

У том случају ако Његово Величаство жели вршити право свога највишег надзора преко кр. повереника неможе овај утицати у расправе саборске и у донашање закључака.

Чл. IX.

Сабор сазива митрополит и патријарх, или ако је упражњена столица му, митрополитски црквени савет уз пријаву Њ. Величаству.

У том случају ако би Њ. Величаство преко саборског председништва распустило сабор у течају периоде, има се сазвати нов сабор најдуже за три месеца.

Чл. X.

Сабор одређује саборски пословник, који важи за будући сабор.

Сабор одређује свој дневни ред.

ЛИСТАК.

СЕВЕРНИ МОРЕПЛОВЦИ.

У Историји напретка људског, ваљда се ни једно дело смелијим, погибелнијим, а и важнијим неможе обележити, доли испитивање северни морски делова.

Све оно сучим човек у додир лако може доћи а и оно, што натенани по умни светови тражити може, ствар је мање, више, ствар стрпљивости за наше истраживање и испитивање. Али мисао, тражити пут, да преко севера доспеш у нови свет, значи хотимично себи гроб тражити.

Ко је ма и овлаш испитивао северне крајеве, знаће, да је у неки крајеви вечит лед. Никада се не показује нигде, ни капљице воде, снег и непрестани се снег на површини види.

Почемши тамо од острвах вајлачких североистоку непролазљив је пут.

Како би то велика добит за северне пределе била, кад би кроз тај ледени простор канал пробијен био, и кад би туд лађе пролазити могле за Америку, и то беринговим путем.

За кратко време били би путници из инглеске, немачке, француске у јапану ил' хини и т. д. дочим сад морају у те пределе сујецким каналом, индиским, хинеским и великим морем ићи.

Природа је сасвим немогућним за навек учинила тај пут лађама, кроз северно море. —

Можно је, да ће неуморан испитаоц — људски ум; и на ту мисао доћи, да створи справе, које ће и преко даљине леда. својој мети доспети, за сад пак нема те могућности.

Са отом мишљу беху млоги испитаоци давно на чисто, они се о немогућности уверише, ал' су с тога, прихватили сасма другу, која кад би се остварила, исто би тако огромну корист дала, можда још и већу него прва, јер би се тим двоје постигло. Нашао би се најкраћи пут за северну Америку, а попунила би се наука географска (математична и физична) истином; а не само хипотезама. —

Која је дакле та мисао, што је пробудила горњу?

Још Колумб путујући у Америку, докучио је, да има један екваторијалан ток, који јаком струјом Америци плови. Кад је год путовао за америку, спустио се обично уз афричку обалу, до тога тока, и тек се тада упутио за америку, исто је тако њему добро познато било, да се један такав ток враћао од америчких обала прама Јевропи, прама инглеским и француским обалама. И не само тако, већ се одбијаше и обалама Гренланда, преко Изланда, Шпиц-брегова, скандинавске и Нове-земље. — Тај је водоток назван Голфштром. — Он носи собом огромну, масу топле воде. Само се томе има приписати, да обале инглеске, швецке и т. д. нису замрзнуте. Јер кад узмемо под истим појасом тачке, које се на тврђави земаљској находе, тамо је смрзла, тако рећи вечита смрзла, ил' највише, ако се крајем Јулија открави т. ј. отвлагне; а крајем Августа већ се опет замрзава. —

Мислећи људи запиташе се, а дал тај топал водоток не продире и даље на север? И неки поставише и ту могућност, да струја та иде и преко северна пола, и да она себи отвара туден кроз лед канал. —

Но какав успех беше тих испитивања? Док је комуникација била у свету мање приступачна, и људи се не састајаху, не договараху, дотле и напредак беше свега лагахан и отештан. На против, чим свезе постадоше живље, одмах се дознаде, не само шта сад људи у појединим покрајинама раде, већ шта су радили бог зна кад. —

Тако се зна, да су Ирски калуђери год. 795 са острва Фарера, први се упутили северу, и изнашли огромно острво Исланд. — Племенити Отар, први је обиловио северни врх јевропе, и ушао у бело море, до утока Двине около год. 870., а у исто доба Хунбјерн, који пловљаше забаве ради, опазио је источне обале Гренланда; коју земљу Ерик црвени год. 983 поново изнађе и насели. — По самом називу земље може се слободно узети, да је та земља пре 1000 година, цветућа била, и да је морала имати доста становника (само јој тако припада име зелена), но како се све мења; а ваљда и сам Голфштром, не носи више на исте обале доста топле воде, то је сљедбено, да се и Гренланд замрзнуо, и тек жалосну вегетацију показује. —

Бјарне пође год. 1000 у Гренланд, ал' буде случајем прама југу одбијен, и нађе нову Шкотску. То би се заиста могло као прво изнашашће америке сматрати. Син Ориков изнађе ома следеће године Лабрадор. Ал се ту прекиде жица даљег морепловства у северне пределе. Тек год. 1517 видимо Кадота, ког је изаслао Хенрик VIII. од Инглеске, да је доспео у худсонски пут. — Фробисор исто тако доспе у исте пределе; а Давис прође пут између Гренланда и Америке и доспе до 73° севр. шир. . . Худсон изнађе год. 1610 Худсонбај. —

Све ове експедиције тежиле су мање, више, прама северу Америке.

За овим дођоше у овом столећу исто тако подузећа. Отважни ђон Рос и Пари, продирали су напред; а вредни и неустрашни Франклин, дотле је ишао, док се не замрзну, и са свима својим сапутницима не изгуби живот.

Небројене експедиције и са стране инглезах, а и американаца пошиљане су, да би се дознало за судбину Франклинову и његове дружине. И заиста Рихардсон пловећи рибњом реком острву Монтреаљу Поан-Оњу, наишао је на остатке од замрзнутих лађа год. 1855. — Франклин је хтео, да нађе пролазак, на западо северној страни. —

У исто доба почеше експедиције и на североистоку, и ту се тражаше пролазак. Год. 1556, Буруж доспе до јужних крајева Нове земље, и до Вајгачких острвах. — На четрдесет година после тога Варент изнађе Шпиц-брегове, и обплови источну обалу Нове-земље.

Овај изналазак Шпиц-бреговах у отвореном мору, подгреје наду, да се преко севера пловити може. —

Худсон је пробао да то произведе између Гренланда и Шпиц-берговах; тад између ових последњих и Нове-Земље год. 1608. ал' остаде без успеха. — Тим је била сва могућност одузета, да обале Сибирске, са морске стране упознате буду, то се дакле морало сувим учинити. Тако и беше.

Јермак са козаци и са русима продре у Сибирију, и пронађе уток свих знатнијих река. Москвитим дође чак до Охоцког мора. Дешњев изнађе Берингов пут. Но ово се није знало, и тако Беринг год. 1728 дође у тај исти водопут, и крсти га по свом имену. Туден су небројене експедиције ишле, и упознаваде све што се дало упознати. Главно је пак било подузеће год. 1823 од Анжува. Он је приредио огромна излетања на саница, он је доспео у леденом мору, до 76° 35' северне ширине а то је до сада на тој страни најдаље. Са Анжуом био је и Врангл, који је тврдио, да се од Нове-Сибирије, прама беринговом путу и у зиму отворено море находи.

Све дакле ово није дало никако до цели доћи. Кане и Хаје, пробали су да кроз Шмит-Сунд доспу на северни пол, али и то остаде без успеха.

Тад се отважи Пари год. 1827, да на саоницама и нужним лађицама пође на северни пол; он је доспео до 82° 45' сев. шир. али опет није ништа успео. Осим тога небројене француске, данске, швецке, и руске експедиције, враћаху се без успеха. — Али то све није застрашило дух људски, да се

Чл. XI.

Сабор се проглашује за састављен чим надполовична већина свих изабраних посланика оверовљена буде.

Да сабор може доносити одлуке мора бити присутна надполовична већина саборских чланова, а одлуке доноси сабор надполовичном већином присутних чланова.

Чл. XII.

Председник је сабору архиепископ карловачки, митрополит и патријарх српски, али ако је патријаршеска и митрополитска столица упражњена, најстарији епископ по посвећењу.

Чл. XIII.

Кад се сабор прогласи за састављен бира на цело време саборске периоде подпредседника из световног реда, који заступа председника и његове послове обавља, кад је овај препречен.

Исто тако бира сабор потребне перовође за сваки појединн течај седница.

Чл. XIV.

На захтевање владе подносиће јој се записници саборски у достоверном препису.

Представке сабора подписују председник, подпредседник и перовођа.

Чл. XV.

Одлуке сабора обнародује и извршује председник сабора односно саборски одбор.

Чл. XVI.

Сабор не прима никакова изасланства.

Чл. XVII.

Седнице сабора јавне су. Председник одржава ред и мир.

Чл. XVIII.

Делокруг је сабору:

Да самостално расправља, уређује, и преко својих органа управља, надгледа, и извршује послове, кои се тичу предмета поменутих у чл. I. дакле нарочито:

1.) Старања око одржања српске народне црквене аутономије.

2.) Избор митрополита и патријарха српског, и митрополитских органа.

3.) Утицање у избор епископа.

Делокруг сабора непростире се на догматичке, вероучевне, обредне и литургичне ствари.

Чл. XIX.

У смислу овог делокруга доноси сабор уредбе и одлуке уз одобрење Њ. Величанства.

а.) О броју и обсегу парохија, протопрезвитерата, епархија о оснивању нових и укидању постојећих манастира, као и о црквеној дисциплини са преслушањем архијерејског синода.

б.) О дотацији парохијског свештенства, манастирског братства, протопрезвитера, епископа, и митрополита патријарха.

в.) О уређењу парохија и протопрезвитерата, о устројству црквених обштина и епархија, епархијских и митрополитских власти, епархијских скупштина и српског народног црквеног сабора.

г.) О уређењу верoисповедних нижих и виших школа и наставних завода. Овамо стада и установљење наставног сустава у границама земаљских закона.

Изузима се наставни сустав богословије, који зависи од одлуке архијерејског синода.

д.) О управи, контроли и употребљењу црк. народни добара, овамо рачунајући и манастирска добра, фондова и фундација са погледом на основне цељи, као што је и у саборском закључку од год. 1865 одобреном кр. уредбом од год. 1868 одређено.

е.) О надзору они црквених народних добара и заклада, којима рукују митрополит и патријарх и епископи.

ж.) О прорачуну трошкова на потребе црквено-просветних цељи свих црквено народних фондова, фундација и завода овамо рачунајући и манастире. Сабор је властан недостатак разрезом подмирити на народ.

з.) О закључењу (финализовању) рачуна под ж) поменутих фондова, фундација и завода изузимајући рачуне манастира и наставних завода, о којима наређује писмо з.) XXII. чланка.

и.) О издавању зајма из српско-народних црквених фондова и заклада.

Чл. XX.

Сабор бира:

а.) митрополита и патријарха српског по засебном штатуту.

б.) Утиче у избор епископа, начин о избору епископа одређује сабор по преслушању синода.

в.) Бира свештеничке и световне чланове митрополитско-црквеног савета, осим епископа.

г.) Епархијске школске референте, главног шк. референта и чланове народног шк. савета.

Избор главног школ. референта подноси се Њ. Величаству, а избор епархијских референата влади на потврђење.

д.) Чланове и заменике саборског одбора.

Чл. XXI.

Сабор поставља саборски одбор који се састоји из 9. чланова: митрополит-патријарха као председника 1 епископа, 2 члана свештеничког и 5 чланова световног реда. Чланове ове бира сабор из своје средине и то: 1. епископа без обзира на предео; 1. свештеничког члана из угарске, другог из троједне краљевине; исто тако 2. световна члана из једне, а 2 из друге краљевине, а петога световнога члана без обзира на предео. Члановима овима бира сабор и заменике, и то: епископу епископа, свештеничким члановима једног свештеника, а световним члановима троицу. Све ове заменике бира без обзира на предео.

Подпредседник је одбору епископ, који замењује председника, кад је овај препречен. Ако су обојица препречени председава најстарији члан по годинама.

Саборски одбор постоји за цело време саборске периоде а у сваком случају све дотле док га сабор дужности не реши, и нове чланове одборске неизбере.

Перовођа саборског одбора је народни секретар За донашање одлуке нуждно је да је присутно 4. члана осим председника.

Пословник одређује саборски одбор у границама овог устројства и подноси га накнадно сабору на одобрење.

Чланови саборског одбора имају дневнице и накнаду путних трошкова како то сабор одреди.

Чл. XXII.

У делокруг саборског одбора спада:

а.) да припрема предлоге за расправу саборску и властан је тога ради стручњаке позвати;

б.) да обнародује и извршује сабором донесене највишом потврдом снабдевене и у делокруг саборског одбора спадајуће уредбе и одлуке, и да контролише органе, који су уредбама установљени;

в.) да именује путем стечаја и по исказаној нужној способности све чиновнике, фискалатске економске и благајничке при фондовима, фундацијама и заводима, који се тичу целе митрополије, исто тако да их одпушта због преступа или немарности, доказане дисциплинарним поступком или на основу пресуде кривичног суда.

Председник поставља привремено нуждне субституте, даље он именује и одпушта канцеларијско и послужитељско особље у смислу горњих услова. У случају одпуста имају дотични право утока на саборски одбор.

г.) Саборски одбор има непосредно надзор над црк. народним добрима, овамо рачунајући и добра фондова, фундација и завода, манастира, као и она којима рукује митрополит-патријарх и епископи.

Ради тога може периодично поверенике на лице места изашиљати.

д.) Саборски одбор дозвољава зајмове из оних капитала који стоје под црквено народном управом,

е.) Саборски одбор дозвољава своту на подмирење ванредних и непредвиђених потреба у оквиру сабором одређенога прорачуна.

ж.) Саборски одбор прегледа рачуноводством испитане рачуне свих фондова, фундација и завода, који (рачуни) подпадају (финализовању) рачунском закључењу сабора.

з.) Финализује рачуноводством предходно испитане и од дотичне епархијске власти прегледане и поднесене рачуне манастира и наставни завода.

Чл. XXIII.

Саборски одбор састаје се сваке године месеца марта, јуна, септембра и новембра у седишту митрополита и патријарха.

Ванредне седнице по потреби сазива председник или заменик његов.

Записник о седницама саборског одбора подноси се влади у препису.

Чл. XXIV.

Саборски одбор подноси сваког течаја саборског сабору извештај о своме раду и записнике на развиђење.

Чл. XXV.

Председник и чланови саборског одбора одговорни су сабору, они су дужни накнадити сву штету, коју су сами проузрочили, или која је нанесена са њихове немарности. Накнада се може тражити само редовним судским путем.

Чл. XXVI.

Место је сабору онде, где је резиденција митрополије и патријаршије српске

Чл. XXVII.

Ово устројство сабора може само сабор изменити ако две трећине свих саборских чланова на то пристану.

Чл. XXVIII.

Све досадање уредбе и наредбе овом устројству противне, немају важности.

Прелазна опредељења.

Чл. XXIV.

Досадашња управа црквено народних фондова укида се и на место њено ступа саборски одбор.

Да саборски одбор може одпочети своје званично пословање, поставиће привремено поред привременог упутства нужне чиновнике одветништа, рачуноводства и благајне са саразмерном платом из народних фондова.

Чл. XXX.

По томе престаје службовање досадашње управе црк. народ. фондова и митрополитских асистената у смислу XXIV. чл. овог устројства и они имаће на основу завршних рачуна фондове, добра и депозита, којима су руковали, саборском одбору или особама, које овај одреди поред уредног инвентара у три примерка предати и своје рачуне одмах зготовити и саборском одбору уручити. Један примерак инвентара поднеће саборски одбор влади.

Чл. XXXI.

Саборски одбор има зготовити и поднети сабору нацрт о поступку при давању зајма, даље о упутству, о особљу и плати за она званија, која су назначена у чл. XXII.

И дотле док ова уредба неступи у живот имају важности у погледу давања зајма садањи прописи.

Чл. XXXII.

Саборски одбор има зготовити и сабору поднети предлоге, који су означени у уредби саборској од 1865 одобреној кр. рескриптом од 10. ауг. 1868 год. али нису још израђени и то I. В. §. 27. о уређењу епископске дотације по I. Г. §. 28. и V. §. 5. о дотацији манастирског братства и о начину руковања манастирских добара.

У Карловцима 4. (16.) октобра 1874.

Стеван Брановачки с. р.
председник одбора 15-орице

Др. Никa Максимовић с. р.
известилац одбора 15-орице.

ДОПИСИ.

Арад. 26 септ. Поводом тим што је Архимандрит бездински Теофан Живковић епископом постао, то је посланичко место свештеног реда за Арадски срез упразњено остало, због чега одређен је био за данашњи дан избор посланика, који данас срећно и обависмо. Кандидата су била три: Паја Јовановић парох св. петарачки, Ника Николић парох кнески народњаци — и Кузман Станић парох темишварски, клерикалац. Изборника било нас је свега 44. Први је добио 23. други 13. а последни кандидат 8 гласова, — дакле први је, добивши надполовичну већину гласова, по постојећем изборном реду за посланика проглашен. Премда пак овај срез у сајуву са Вел. с. микљушким срезом бира и шаље једног посланика, то ће се истом 29. о. месеца, на оба изборна места добивени гласови овде саставити и који од кандидата буде имао највише гласова, тај ће бити проглашен за посланика, односно резултат избора тек ће се онда знати. Избор је теко у најлепшем реду, само што се немирног духа арадски плебанош Тодор Петровић трудио и из петњи жала упињао, мирне духове узнемирити и правоваљан избор осујетити. И кад виђе, да му пакосна намера за руком неиспаде, поред свега тога, што га је котерија му, а навластито брчно му перо батањски alesperes Леонтије Петровић о бесмисленом поступку убедио и молио да се тог ћоравог посла остави, опет уложи безсмислен протест противу избора. До душе и није баш у реду било, да изборници несљедоваше „рацком плебаношу,“ јер тим поступком својим дадоше му прилику и штофа да може којекакве бљувотине у мађарским листовима противу свог рода и народа — који га лебом рани — писати.

У Иригу. 2. октобра. Радујемо се, што вам овом приликом можемо јавити пријатну новост. Вама је познато из пређашњи дописа одавде, да је општински одбор дошао у колизију са управитељем среза због избора општ. поглавара. Жупанија, која је имала ту размирицу да реши, осудила је поступак срезког управитеља, и наредила, да исти имаде кандидацију општ. поглавара навести у договору са општ. одбором. Срески управитељ је усљед тога нашао за добро пустити избор посланика општ. одбору сасвим на вољу, који једногласно изабере за ту грађ. почаст г. Уроша Вујића, мужа чиста карактера, енергична и осведочена родољубља. Не сумњамо, да ће нови општ. поглавар учинити све могуће, да отклони од ове општине оно зло стање, у које су је пређашњи поглавари бацили. — Овом приликом морамо похвалити добру вољу управљајућег одбора жупанијског, која је једина могла, решити речени спор у корист општине. Карактеристично је међутим да се управитељ среза приликом нова избора тако понашао, као да чини уступке одбору, а не да је тако имао радити по наредби жупанијској. —

Исто тако је пријатна новост, да је нови општ. одбор тек што је отпочео радити, закључио отварање још једног разреда женске школе, о општ. трошку. Тај разред има се отворити још ове године, и већ су се услед расписаног стечаја пријавиле компетенткиње на учитељско место. Сада је на прв. школ. општини, да ваљаним избором учитељице потпомогне општ. одбор у његовој племенитој тежњи. Очекујемо с правом да ће се при избору учитељице, пазити колико на способност, толико и још више на моралност компетенткиња. Ко зна од колика је уплива нарочито на женску децу дух, карактер и цео живот учитељке, тај ће нам дати за цело за право. — У своје време јавићемо резулта ове ствари и изнети на видело цео њен ток. —

НОВИ САД 5. октоб. — „Еленеру“, листу средње левице мађарске, осладила се денунцијација против немађарски народности, сигурно ради успеха у прогањању просвете у словачком народу те видећи да се тамо већ нема више шта рушити, пујка шовинизам мађара владу и на српску матицу, наводећи неке лажне податке и погрешне закључке отуда, као да је последња скупштина матичина донела одлуке неке, које су против матичиних статута и — наравно! — против угарске „државе“. Међу тима нарочито запиње за закључак матице, који се односи на то; да се могућност створи, да и синови српски из тројединице уживају текелијину штипендију.

Ми не налазимо за вредно „Еленера“ обавештавати, али да се види шта већ све неупотребљују Мађари за денунцијацију против немађарских народности; саопштавамо овде мотивован предлог матицом изасланог пододбора, ког је ова матичина скупштина подигла на закључак.

Предлог, односно тај закључак матичине скупштине гласи:

Славно скупштино! Одбор који је изаслан од славне скупштине, да приправи и изнесе предлог о преиначењу текелијине стипендије, како би се што више задовољило цели основатељевој, то јест: ширењу просвете у народу српском према савременим потребама, а уједно да се и за синове тројне краљевине фактична могућност одржи, да буду учесници текелијине стипендије, посаветовавши се о том, сложио се у овом предлогу:

1. Да се још један пут покуша остварење пређашње одлуке, по којој би се све стипендије текелијине имале претворити у ручне стипендије; а евентуално, ако се при свем том што би се на тај начин најбоље задовољило и основатељевој намери а уједно и савременим потребама, не би ни сада преиначење то одобрило, — за тај случај да се

2. Првобитних 12 стипендијских места задрже у текелијануму у Будим-Пешти, као опште заједничке стипендије за све Србе, како из Угарске тако и из тројне краљевине, који би хтели науке слушати на свеучилишту у Будим-Пешти, а осталих 6 стипендија да се издају као ручне стипендије искључиво синовима тројне краљевине, који слушају српски науке на свеучилишту у Загребу.

3. Ради одобрења те промене, да се Матица из ове скупштине обрати представком крал. угар. министарству, у којој би се изреком имала споменути та околност, да сада осим Будим-Пеште има свеучилиште и у Загребу; а уједно да се замоли и

окане безуспешна посла. Осборн је непрестано одушевљавао у инглеској да се пошље нова експедиција на север, исто тако Петерман, Вернер, барон Шилинг, барон Ламберт и Вилчек на другим странама.

Петерман изводећи из дотле случених експедиција и проналазака, штудирајући изотерме и све што се у томе погледу збива, дошао је увек на ту мисао, да на северу мора бити отворен пут којим би се могло отићи до северног врха.

У тим пројектима и одушевљавању дошла је и год. 187⁰/₁ и тада се у Америци, и у Аустро-Угарској поче остваравати мисао о новој експедицији на северни пол.

Капетан Хал, имао је да изврши пловитбу од америчке стране; а Вајпрехт и Пајер од европске стране.

О оној првој експедицији, ма да је по чувењу и она најлепше успехе показала, и прошле год. септ. месеца у Америку се вратила, неможемо ништа опширно говорити.

Наша ће дакле задаћа бити, да пропратимо експедицију Аустро-Угарску.

Ко је године 1871—2 у Бечу био, могао је сву богату справу, одело и нужне потребе за експедицију изложене видети...

Са таком добром, јаком и пробитачном опремом, навезе се исланство 13 јунија 1872 год. у Бременском пристаништу на морски пароброд „Тегетов“. — Одмах при првом излету, показало се, да је брод веома удесан и добар, но ваљало је то још и са опитом да покаже. —

Пароброд је управљао одважни капетан Вајпрехт, уз њега стајаше обрдајтнат Пајер. Машином владаше Криш. На крову брода беху још 23. смела, очвршћута, и до безумља отважна човека, међу којима више од половине, славенски је род, наша вична браћа Далматинци; остали су вични бреговитим, глечерским земљама, као Штирци Тиролци и Мораване. На броду је био и један лекар родом угрин по имену Кепеш; он је водио бригу, да људима буде у помоћи са својом вештином.

Тако се они упуте северноме полу, да изнађу нове земље, нова мора, ил бар, да подробније испитају оно, што се већ од прилике зна.

Дошавши тако до Норвешке, пустише узде своме броду, и стадоше у пристаниште Трамсе. Ту им приступи и 24 друг, Олаф Карлсен, родом Норвежанин, по занату китоловац, који беше већ више пута северно ледено море обилазио. — И тако се отуда кренуше, погледавши послењи пут северни врх јевропе, и упловише у северно ледено море. — Ал већ при првом напредовању, сусретаху ледене санте њин брод; а 28. јулија обуватише те ледене санте брод, смрзнуше се около њега, и држаху га чврсто пуни шест дана. Но по измаку тог доба обрну ветар другачије, санте попуцаше и развђоше се, а „Тегетов“ пловљаше слободно крај Адмиралска полу острва, и покрај Новеземље. Истина да су и сад около брода свуд големе санте леда пловиле, ал их тврда и добро устројена лађа са лакоћом отбијаше, а вешти и отважни пловци, нађоше опет свудан пролаз и отворено море.

Код крсташких острвах сретоше се са лаким бродом „Исбјерн“ што значи „ледени медвед“. На броду беше гроф Вилчек, и управник Штернек, оба добри пријатељи северних путника. — Исти гроф Вилчек подпомогао је ову експедицију са 30,000 ф. — Заиста племенито употребљен новац.

Сви беху веома весели и расположени, они се поздравише, и пловише неко време заједно северо-истоку! ал' се и борише много, са надолазећим сантама леда.

(Свршиће се.)

хрватско-славонско-далматинска влада у загребу, да се и она, ради ове промене, стави у споразумљење и договор са угарском владом, а и српски народни црквени сабор да се замоли, да се заузме за остварење те промене у закладу текелијиној.

У Новом Саду 10 (22) септембра 1874.

Долазе потписи.

ПОВИ САД 5. октобра. За 4. окт. п. р. сазван је и опет српски конгрес, а 4, окт. по нашем поднесен је сабору извештај одбора петнајсторице са предлогом о устројству сабора, што обоје у данашњем листу саобштавамо. Сабор је наредио, да се исти предлог штампа и у понедељак на дневни ред стави расправе ради. Са неким тачкама одборског предлога кр. комесар није задовољан, те је јуче позвао себи г. Брановачког, Бранка Стефановића и Максимовића, и изјавио јим је да би желио приватно конферисати са неколицином саборски чланова, не би ли се постигао резултат, који би он био у стању препоручити за потврду. Речено му је, да је за тако конферисање најзгоднији одбор петнајсторице, који је од самог сабора одабран, и чиме се кр, комесар сугласио. И тако је г. Брановачки посланицима објавио: да ће сутра у недељу, бити пре подне конференција одборни чланова са кр. комесаром, а после подне са саборским члановима, обоје у сасорској дворани.]

Како би млого јефтиније прошли, да се дало, да је сабор пре разласка свога у аугусту изаслао одбор, коме би се примедбе синода дале на претрес, и на редакцију новог предлога. Па и сад су чланови сабора из обште, и одборске конференције напоследку преко самог г. Брановачког ословљавали патријарха, да сабор изашље разне одборе, који би за даљи саборски рад, кад устројство пређе преко сабора, спремали предлоге, наиме буџетски одбор за просветни буџет, школски одбор за саветовање о корацима за одржање вероисповедни школа итд. Чим би и други чланови посла добили али заман. Патријарх је питао кр. комесара, а овај *не допушта* да се други одбори изашиљу и да се друго што ради и спрема, док непређе устројство. И то се неможе назвати „мишањем у расправе и закључке саборске,“ и ипак веже сабору руке самосталног и слободног рада. Да ли ће се и после што допустити, незна се — свакако се тим поступком проузрокује трошак и дангуба.

— Српски министар просвете издао је у последње време два врло важна расписа. Један је управљен на управитеље средњих школа, и њиме се прописује бољи распоред предмета на разреде и часове. Кажемо бољи распоред, јер се њиме гимназије и реалке у Србији конформишу са истим школама у другим напреднијим државама, те руши дакле онај кинески зид, који је школе у Србији растављао од школа других народа. Други је распис управљен на велику школу, учитељску школу и на све средње заводе. Овај је распис најозбиљнија опомена за оне српске наставнике, који оће да се у једностраном правцу развија поверена им омладина. Узимамо из тог расписа нарочито ове значајне речи: „Ко стаје на пут нашој младежи, да со духовно, да се *свестрано* развије, тај јој стаје на пут и спречава је, да постане оно, чему је одређена аманетом својих великих предака, тај диже руку на њезин национални карактер, тај безбежнички исмева најузвишенију мисију своје отаџбине, и руши јој немилице потоњу срећу. Јер земља, коју су врлине наших праотаца сачувале од пропасти кроз толике векове робовања, не може и не сме сад на пречац тако лаковерно одрећи се свију својих традиција, а тиме и своје историјске будућности.“

= (*За светковину песника Ј. Јовановића*) чине се у велико припреме и још ће се умножити и женски и мушки одбор. Позвани су народни заступници у Карловцима и наша учена и певачка друштва, и народна позоришта, а од иноплемених Кимфалудијево друштво у Будим-Пешти, коме је Јовановић члан, и неки мађарски литерати, који су с нашом књижевношћу у свези. Одбор госпођа скупио је до сад на ту светковину око 500 фор. По томе има изгледа, да ћемо дочекати лепо издање свох дела Јовановићевих у једној књизи. Новосадско певачко друштво певаће две песме; кад стигне одзив других, јавићемо. Од програма за сад можемо саобштити ово: у суботу 19 (31) окт. бакљада; председник за светковину поздравља песника. Сутра дан свечана седница књижевнога одсека Матице српске, у подне банкет у друштву за радиност, а у вече беседа с игранком у позоришту. Улазница за банкет и беседу 5 фор. Фамилијарна улазница само за беседу 3 фор. Добровољни прилози на трошкове око светковине и издавање дела примају се са захвалношћу и објавиће се у новинама. Одбор ће се постарати и за станове гостима са стране.

=. Правила задруге Срба занатлија новосађана потврдило је угар. министарство земљерода, промета и трговине — и Србима занатлијама у Н. Саду тим је отворено поље широм, да се одрже, да себе и своје потоње у занатима заменике у напреде! Сретно богда!

— Број ученика на овдашњој српској гимназији већи је ове године него њанске. А што је најглавније, гимназију нашу није оставио ни јецан добар ученик, а место лоших, што су на страну отишли, дошли су из других гимназија понајвише добри ученици.

НОВИЈЕ.

— 3. о. м. затворен је чешки земаљски сабор. На пролеће се на ново састати.

— Бан Мажуранић ће заступати краља при отварању универзитета хрватска у Загребу.

— Пропес Арнимов јавно ће се водити.

— Више веленоседника и заступника вароши састало се на договор, како би се жељезничка пруга на левој дунавској обали од Пеште до Земуна саградила. Нада се, да ће овај договор успеха имати, те ће се већ кад се сабор угарски састане делу приступити.

ПОЛАЖЕНИК

КАЛЕНДАР ЗА 1875. ГОД.

Цена 20 новчића.

(Ко поручи на више добија 25% рабат)

може се добити у „српској народној задружној штампарији“ у Н.Саду.

ГОСТИ

који су ради да дођу на славу 25-годишњице **Змај Јована-Јовановића** нека се изволе пријавити писмено овамо одбору, на име благајнику одборском г. **Љуби Стефановићу**, да би им се за времена састарало за стан. Ко од гостију жели бити и на банкету — нека се и за то јави напред истом благајнику.

Прилог за обед и увече за приступ на беседу*) је 5 ф. а може се послати одмах или на дан славе положити,

Добровољни прилови примају се са захвалношћу и намењени су на велелепно штампање свију књижевних дела Змај-Јована Јовановића, у једној књизи.

Листе за прикупљање прилога на то разаслаће се одмах појединим скупљачима у све крајеве српске.

У Новом Саду 3. (15.) октобра. 1874.

Одбор за славу 25-годишњице
Змај-Јов. Јовановића.

*) Ово је прошлог броја изостало, те се сад овим исправља

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Расписује се овим стечај на место учитеља ђимнастике при овдашњим српским народним школама.

Годишња плата је 500 фор. Ау. вр. 150. фор. Ау. вр. у име стана и 3. хвата дрва.

Осим предавања на српским народним школама спада ће у дужност овом учитељу предавање ђимнастике и на грађанској школи.

Потражиоци имају своје молбенице снабдевене са нужним сведочбама за шест недеља дана од дана првог уврштења стечаја ово подписаном председништву приполати.

Од компетената, који нису српске народности иште се да знају српски говорити и предмет свој на српском језику предавати.

Из седнице мест. школ. одбора у Вршцу 11. септембера 1874. год. држане.

ЕМИЛ СТЕФАНОВИЋ, перовођа. 2—3 УРОШ ГАВРИЛОВИЋ, председник.

ОПОМЕНА.

Моме сину Урошу Хорвацком у Ст. Бечеју стапујућем уступијо сам на привремено уживање 10, словом десет дистриктуални лапаца салашке земље која је под 2810 бр. грунтовнице на моје име уњижена, а пошто горе споменути син мој Урош права собствености на горе речени реалитет нема, и пошто је поведењем својим код мене свако поверење изгубио, — то до обштег знања достављам, да ја као отац за њега никакве одговорности у обзиру његови страдателни дугова не примајући његове страдателне дугове у место њега исплаћивати нећу.

У Ст. Бечеју 25. септембра 1874.

ЈОЦА ХОРВАЦКИ, старо-бечејски становник.

2—3

СТЕЧАЈ. 2—3

У Мошорину у Бачкој дијецези упражњено је учитељско место. Годишња је плата 300 фор. у новцу, 2 хвата тврди дрва, сламе за огрев, слободан стан с баштом и 1 фор. од погреба, кад ко захтева учитеља.

Потражитељи имају своје молбенице са нужним доказима снабдевене на местни шк. одбор до 25 октобера поднети. Осим прописани школски дужности дужност је учитеља у цркви појати.

ШКОЛСКИ ОДБОР ЦРКВ. ОПШТИНЕ.

СТЕЧАЈ.

У селу Бешенови отвара се стечај на учитељско место.

Плата је у новцу 168 ф. а. вр. 25 пож. мер. жита, 6 кв. дрва, 6 фунти свећа, слободан стан са добро обграђеном баштом.

Просителји имају своје са потребним сведочбама снабдевене молбенице на црев. шк. местни одбор до 20. окт. т. г. послати. Учитељ ће осим школе у цркви појати, а и децу у црквеном пјенију обучавати обвезан бити.

Из седнице местног црев. школ. одбора дана 1. окт. 1874.

1—3 ЈОВАН ЧЕРНОБАРИЋ, председник.

ПРОМЕНА ЛОКАЛА.

Част ми је поштованој публици јавити, да сам моје стовариште за шиваљке машине умножио, и из куће Трандафилкине у кућу Пасковићеву, главна улица, бр. 39. у Н. Саду преселио. Моје ће стовариште свагда са најбољим американским и немачким шиваљкама снабдевено бити а поштовану публику задовољићу у погледу послуге и цене најбоље. —

Даље препоручујем моје гуверир-машине, петролеум, пећке за кување, енглеске конце, игле, свилу и зејтин, као и сваке врсте делова из шиваљака. Репаратуре сваког састава примам и одмах извршујем.

Јозеф Шиндлер,
у Пасковићевој кући гл. улица бр. 39.

2—2

ОБЈАВА.

Долуподписана жели своју сопствену кућу бр. 168 у Тителу из слободне руке продати. Кућа је нова, крепом покривена, има 4 собе, кујну, комору, 2 лагума у брегу и леденицу, и лежи у сокаку од велике пијаце; кућевни је плац 160 квадр. фати; положај је куће врло згодан за сваки посао. Ко кућу жели купити, нека се обрати на подписану.

У Тителу 9. октобра 1874.

2—3 ПЕРСА ГАШПАРОВА.

ЗА СВАКОГ КОРИСНО.

Баш зато, што сад време почиње, кад **пољски мишеви, кртине, рчци** пољима, велику штету наносити, и **пацови, мишеви и шваба** по кући се множе могу, несмо кадри довољно ц. кр. прив. отрова и мишеве тај под именом

„МИШОМОРА“

препоручити, почем се исти у истини по хиљадестручном искушеном одлучном дејству своме за **скономе, господе, дворјане и воденичаре** као права благодет сматрати може.

Цена је једне дозе 1 ф. 80 н. а. вр. за угодности публици шиљаћеду се понеке дозе по **Post-nachnahme**“ на све стране. —

„Мишомора“ се може и у Новом Саду, али само код **Љ. Стефановића**, а у Земуну само код **Јовановића** сиса добити.

Сведочба. Употребив ваш „Арканум“ опростио сам се прни бубица, шваба у кући, и силни пацова у подруму за које сам вам благодаран, почем сам пређе сва могућа средства бадава употребљавао.

У Бечу.

ФЕРД. КАЈН, фабрикант.

ВАЖНО ЗА СВАКОГ.

ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ ГОТОВОГ ОДЕЛА

За предстојећу јесењу и зимњу сезону препоручује ново отворени магацин за одело Х. Краузман из Буда-Пеште, — своје, из најбољи земаљски и иноземски штофова зготовљено стовариште, сваке врсте

ХАЉИНА ЗА ОДРАСЛЕ И ДЕЦУ

по најјетинију цену.

На позив многи овдашњи муштерија одлучио сам се за јесењу и зимну сезону у мојој радњи осим разноврсни мушки хаљина, такође и стовариште, сваке врсте

ПАЛЕТО-А ЗА ГОСПЕ И СОМОТСКИ ЂУРКОВА

држати. Јављајући то штованој П. Т. публици, слободан сам јој још дати на знање: да ја због тога, што све хаљине у мом сопственом веркштату у Пешти правити дајем, у у стању сам исте по најумеренијој цени дати.

У Новом Саду 14. Септембра 1874.

С поштовањем

Филијала Х. КРАУЗМАНА

у Новом Саду у Лацковићевој кући преко пута старе штедионице.

ФРАЊЕ ДЕАКА УЛИЦЕ У БУДА-ПЕШТЕ

ВАЖНО ЗА СВАКОГ.

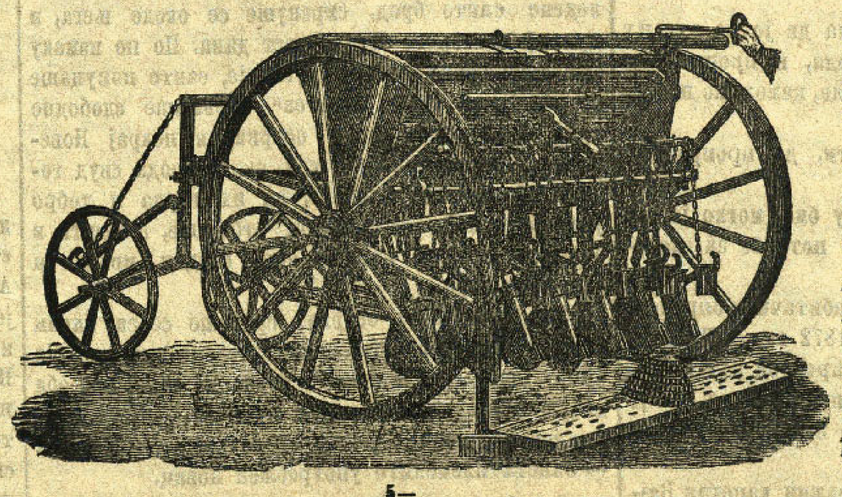

Долепотписани препоручује сејаљке, које на стоваришту у Ст. Бечеју има, и то које парају, и које без парања сеју; млинова ручних, и за теглећу снагу, који све врсте брашна и прекрупу мељу даље још машина, што чисте жито од кукоља. Како сејаљке. тако су и млинови на бечкој свецкој изложби награђени великом златном медаљом.

Угљеша Крварић
Стари Бечеј у Бачкој!

5—

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

„ОРАО“

ВЕЛИКИ ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР ЗА 1875.

СА 22 СЛИКЕ

УРЕЂУЈЕ УЗ САРАДЊУ СРПСКИХ КЊИЖЕВНИКА

СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

10 ТАБАКА ВЕЛИКОГ КВАРТА НА ФИНОЈ, **САТИНИРАНОЈ** АРТИЈИ

СТОЈИ 50 НОВЧИЋА.

Овај календар ушао је због многих слика сад тек у штампу и изићи ће извесно првих дана новембра. Од већих слика у том календару помињемо: *Ликове*: **Арсенија V.** избраног патријарха, **Ивачковића** митрополита патријарха, **Брановачкога** првог световног председника сабора, **Змај Јована Јовановића** песника и књижевника, велике слике даље: **Бокељи у боју, Чича Мија бачванин, Српска девојка, Мишар и Ласица, школа и опрема јој** (4 слике) **бугарска кућа** уз то још девет лепих мањих слика из **народописа.** Све су слике укусно и уметнички израђене, ликове је цртао проф. Л. Тителбах.

У садржају доносимо Календарски део од проф. А. Сандића. За поуку и забаву чланке: 1. Наше стање у год. 1874. С. Поповића уред. „Заставе.“ 2. Арсеније V. избрани патријарх (**са сликом**) од С. В. Поповића. 3. Стари Футог — негдашње Чарнојевићево добро од Л. Кнежевића. 4. Старо добро време. Приповетка од Ч. Мијатовића. 5. Мишар и Ласица. Природописна цртица (**са сликом**) од проф. А. В. Поповића. 6. Прокопије Ивачковић митрополит и патријарх (**са сликом**) од С. В. Поповића. 7. Правне поуке од Др. С. Павловића. 8. Дечије болести од др. М. Јовановића. 9. Хумореска од др. Илије Огњановића 10. Које су најбоље спаваће собе и постеље од Др. Ђ. Натошевића. 11. Ст. Брановачки први световни председник сабора (**са сликом**) од. С. В. Поповића. 12. О неким манама у васпитању, од Ф. О. 13 ђаскалица од Панте Поповића. 14 Риба пастрмка од проф. А. В. Поповића. 15 Зарад здравља од проф. М. Јовановића-Батута. 16. Змај Јован Јовановић песник и књижевник (**са сликом**) од С. В. Поповића. 17. Добра школа и све што јој треба (**са 4 слике**) од С. В. Поповића. 18. О спаљивању мртваца од др. Змај-Јована Јовановића. 19. Социјална студија од Владимира Ђотића. 20. Белешке из домаћег лекарства. 21. Белешке из економије. 22. За шалу и смеј. Мање слике прати кратак текст.

Уз то доносимо неколико лепих изворних песама од **Змај-Јована Јовановића, Ђуре Јакшића, Лазе Костића и Мите Поповића.**

На крају свега **вашаре и сајмове типсак и ценовник књига у год. 1874.**

Корице календара биће у две боје богато украшени. Држећи се начела да нам календар буде: *добар, леп а јефтин* не пожалисмо труда ни трошка око њега.

Овај највећи српски календар излази у много примерака јер ће, јефтин као што је, само тако моћи исплатити трошкове.

Наруџбине, per Nachnahme, у готовом новцу и све што се тиче продаје календара шиље се на г. **Арсу Пајевића** фактора нар. штампарије у **Новом Саду.**

Растуривачима дајемо на 10 ком. један примерак или 5 новч. по комаду. Књижарима рабатирамо 25% с истима и осталим поуздашним комисионарима обрачунавамо концем децембра 1874.

У Н. Саду 4 окт. 1874.

С. В. ПОПОВИЋ Л. ТИТЕЛБАХ.
издавачи „Орла.“

Властник др. Свет. Милетић. Одговорни уредник Стеван Поповић. Издавалац „задруга за срп. народну штампарију.“

Српска народна задружна штампарија.